

УДК 343.102: 343.77

ХАРАКТЕРИСТИКА СПОСОБІВ ВЧИНЕННЯ УМИСНОГО ПОШКОДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ

Аналіз судово-слідчої практики розслідування умисних пошкоджень об'єктів електроенергетики свідчить про те, що ці злочини є одними з найбільш латентних та таких, що важко виявляються і підлягають доказуванню. Отже, провадження цієї категорії належать до складних із точки зору організації та проведення досудового розслідування. Серед інших факторів, що зумовлюють такі ускладнення, найбільш визначальним є специфічний характер способу їх учинення.

Дослідженню способів вчинення злочинів присвячено ґрунтовні праці відомих фахівців у галузі криміналістики та кримінального процесу, зокрема, Т.М. Арзуманяна, Р.С. Белкіна, О.М. Васильєва, А.І. Вінберга, В.К. Гавло, О.Г. Гельманова, Г.Р. Гольста, В.П. Громова, В.Ф. Єрмоловича, Г.Г. Зуйкова, І.Ш. Жорданії, М.К. Камінського, В.М. Карагодіна, О.Н. Колесниченко, В.П. Колмакова, В.М. Кудрявцева, А.М. Кустова, В.П. Лаврова, І.М. Лузгіна, С.В. Матусинського, Г.М. Мудьюгіна, М.І. Панова, В.О. Попелюшко, С.Ю. Романова, В.О. Савельєва, О.М. Савченко, В.В. Чурпіти, Б.М. Шавера. Однак особливості розслідування умисного пошкодження об'єктів електроенергетики, в тому числі способи вчинення означеного злочину, окремо вченими не досліджувались.

Науковці наголошують, що спосіб вчинення злочину має визначальну роль серед інших елементів криміналістичної характеристики злочину. Так, О.М. Колесніченко та В.Є. Коновалова зазначають, що спосіб вчинення злочину посідає особливе, домінуюче місце в системі криміналістичної характеристики через його детермінованість порівняно з іншими елементами, а також у разі встановлення його ознак під час пошуку слідів злочину та виявлення самого злочину. Автори визначають означену категорію як спосіб дій злочинця, що виражається в певній взаємопов'язаній системі операцій і прийомів підготовки, вчинення та приховання злочину [2, с. 16–18].

На нашу думку, ключове значення способу вчинення злочину під час розслідування обґрунтоване у дефініції, запропонованій С.М. Зав'яловим. Вчений визначає це поняття як об'єктивно і суб'єктивно зумовлену систему поведінки суб'єкта до, в момент і після вчинення ним злочину, що залишає різного роду характерні сліди зовні, які дають змогу за допомогою криміналістичних прийомів і засобів уявити сутність події, що відбулася, своєрідність злочинної поведінки правопорушника, його окремі особистісні

дані [1, с. 16]. Отже, саме детальний аналіз способу вчинення злочину надає слідчому можливість отримати базову інформацію, необхідну для проведення подальшого розслідування.

У нашій статті ми пропонуємо розглянути найбільш поширені способи вчинення умисних пошкоджень об'єктів електроенергетики, ґрунтуючись на результатах вивчення матеріалів кримінальних проваджень. Але перш ніж перейти до їх аналізу, вбачаємо за необхідне коротко зупинитися на визначенні основних понять, що визначають предмет таких злочинних посягань. Адже вони є доволі специфічними і в деяких випадках вимагають додаткового тлумачення.

Загалом, відповідно до Закону України «Про ринок електричної енергії», об'єкт електроенергетики – електрична станція (крім ядерної частини атомної електричної станції), електрична підстанція, електрична мережа [4].

Підвидами електричних станцій є: мікрогідроелектростанція – електрична станція, що виробляє електричну енергію шляхом використання гідроенергії, встановлена потужність якої не перевищує 200 КВт; мінігідроелектростанція – електрична станція, що виробляє електричну енергію шляхом використання гідроенергії, встановлена потужність якої становить більше 200 КВт, але не перевищує 1 МВт; мала гідроелектростанція – електрична станція, що виробляє електричну енергію, використовуючи гідроенергію, встановлена потужність якої становить більше 1 МВт, але не перевищує 10 МВт; вітрова електроустановка – електрична установка, що перетворює кінетичну енергію вітру на електричну енергію; вітрова електростанція – група вітрових електричних установок або окрема вітрова електроустановка, устаткування і споруди, розташовані на одній території, які функціонально зв'язані між собою і становлять єдиний комплекс, призначений для вироблення електроенергії шляхом перетворення кінетичної енергії вітру в електричну енергію.

Деякі з цих об'єктів за чинним законодавством належать до категорії особливо важливих об'єктів електроенергетики. Такими є об'єкти, що забезпечують стає функціонування об'єднаної енергетичної системи України і руйнація або пошкодження яких може призвести до припинення електропостачання господарюючих суб'єктів і населення, людських жертв і значних матеріальних збитків. Перелік цих об'єктів визначається центральними органами виконавчої влади, що здійснюють управління в електро-

енергетиці, та затверджується Кабінетом Міністрів України.

Нерідко пошкоджують повітряну лінію електропередач, проводи якої підтримуються над землею за допомогою опор та ізоляторів, зокрема елементи повітряної лінії електропередач, що мають специфічне призначення (опори, проводи, грозозахисні троси, фундаменти, гірлянди ізоляторів і арматуру). На лініях електропередач використовують дерев'яні, сталеві й залізобетонні опори, конструкції з алюмінієвих сплавів і композитних матеріалів.

Опора повітряної лінії електропередачі (опора ЛЕП) – споруда для утримання проводів за наявності блискавкозахисних тросів повітряних ліній електропередач і оптоволоконних ліній зв'язку на заданій відстані від поверхні землі і один від одного. Опори ЛЕП призначені для споруд ліній електропередач при розрахунковій температурі зовнішнього повітря до -65°C і є одним із головних конструктивних елементів ЛЕП, що відповідає за кріплення і підвіску електричних проводів на певному рівні [9, с. 6, 7].

Відповідно до норми кримінального закону (ч. 1 ст. 194–1 КК України), об'єктивна сторона злочину, що розглядається, характеризується такими обов'язковими ознаками:

1) суспільно небезпечними діями, які полягають у пошкодженні або руйнуванні об'єктів електроенергетики;

2) наслідками у вигляді порушення або загрози порушення нормальної роботи таких об'єктів або спричинення небезпеки для життя людей;

3) причинним зв'язком між вказаними діями та наслідками [3, с. 442].

Отже, головним структурним елементом способу вчинення умисного пошкодження об'єктів електроенергетики є дії особи, що реалізуються у вигляді пошкодження або руйнування об'єктів електроенергетики, а також причинно-наслідковий зв'язок між цими діями та певними негативними наслідками, ступінь яких визначено у різних частинах ст. 194-1 КК України.

При цьому пошкодження об'єктів електроенергетики – це погіршення їх якості, істотне обмеження можливості їхньої експлуатації за призначенням, доведення їх на певний час до непридатності, зменшення ефективності функціонування або припинення їх функціонування (при цьому обов'язкового виведення таких об'єктів із ладу не передбачається). Пошкоджене майно може бути відновлене і знову набути тимчасово, або частково втрачених корисних якостей для використання його за функціональним призначенням лише після необхідних фінансових, трудових та інших витрат. Руйнування об'єктів електроенергетики – це їх повне виведення з ладу, розвалювання, розтрусення, розорення, доведення їх до цілковитої непридатності щодо цільового використання, припинення їх фізичного існування взагалі [3, с. 442].

Опрацювання масиву судових вироків за ст. 194-1 КК України дало змогу встановити, що найбільш поширеним способом вчинення злочину, що розгляда-

ється, є зривання ліній електропередач, пошкодження опор шляхом демонтажу кутників, степ-болтів, хомутів? вантових тросів, розтяжок, заземлення.

Приклад 1. 10.03.2017 р. ОСОБА_1, достовірно знаючи, що кабельна лінія електропередач належить до об'єктів електроенергетики, вирішила викрасти кабель лінії електропередач, розташований поблизу гаражного масиву по вул. Матросова м. Добропілля Донецької області, і з цією метою близько 11:00 за допомогою лопати розкопала три фрагменти кабелю. Далі ОСОБА_1, усвідомлюючи суспільно небезпечний характер своїх дій і передбачаючи, що її протиправні дії можуть призвести до аварійної ситуації і тривалого відключення споживачів від мережі електропостачання, діючи умисно, керуючись корисливим мотивом, із метою незаконного заволодіння чужим майном, за допомогою сокири, яку задалегідь узяла із собою, нанесла удар по кабелю марки АСБ 3х240 мм потужністю 6 Кв, що належав НП «Добропільський РЕМ» ПАТ «ДТЕК Донецькобленерго». Такі умисні дії ОСОБИ_1 призвели до порушення нормальної роботи ПС «Добропілля 110-РПЗ №1», через що в період із 10:37 до 11:40 10.03.2017 р., були відключені від електропостачання 6 об'єктів, 14 вулиць та 7 провулків [6].

Приклад 2. 20.12.2011 р. о 18:00, ОСОБА_1, маючи єдиний умисел, спрямований на умисне пошкодження об'єктів електроенергетики, діючи умисно та цілеспрямовано, із корисливих мотивів, із метою власної наживи, прийшла на околицю с. Цибулеве Знамянського р-ну Кіровоградської обл., до високовольтної лінії електропередач ПЛ-150 Кв Л-5 «Знамянка – Фундуклівка», що розташована на відстані 3 км від тракторної бригади, за допомогою принесеної із собою пилки по металу, періодично змінюючи полотна до пилки, зрізала з опори №87: 4 сталевих кути 50х50 мм, кожен довжиною по 1,4 м загальною вартістю 80,73 грн.; сталевий кут 63х63 мм, довжиною по 2,9 м, вартістю 65,09 грн.; 2 сталевих кути 63х63 мм, кожен довжиною по 3,6 м загальною вартістю 161,61 грн.; 2 сталевих кути 63х63 мм, кожен довжиною по 2,4 м загальною вартістю 107,74 грн. Такими злочинними діями ОСОБА_2 пошкодила об'єкт електроенергетики, чим створив загрозу порушення його нормальної роботи [7].

Наступним, доволі поширеним способом вчинення умисного пошкодження об'єктів електроенергетики є пошкодження трансформаторних підстанцій, зокрема, шляхом злиття мастила.

Приклад. У ніч з 28.01.2012 р. на 29.01.2012 р. ОСОБА_1 здійснила умисне пошкодження об'єкта електроенергетики шляхом викрадення (злиття) мастила в обсязі 140 л із діючого трансформатора ТМ-160 Ква КТП-379 (ПАО «Крименерго» Джанкойської РЕС), розташованого у с. Маслово Джанкойського району АР Крим. Такі дії ОСОБИ_1 призвели до порушення нормальної роботи цього об'єкта електроенергетики, що виявилися у відсутності енергопостачання об'єктів по вул. Парниковій с. Маслово Джанкойського району АР Крим [5].

Значна частина досліджуваних злочинів вчиняється також шляхом викрадення обладнання з об'єктів електроенергетики.

Приклад. 06.04.2012 р. о 22:30, поблизу автодороги Київ-Чоп, напроти автобусної зупинки Надітичі Миколаївського району Львівської обл., ОСОБА_1 шляхом зламу навісного замка вхідних дверей на обслуговуючому підсилювальному пункті (НПП)-1/2 кабельної лінії зв'язку інвентарний № 530347, яка належить ДП «Національна енергетична компанія «Укренерго», зайшов у приміщення, відкрив цистерну, звідки витягнув та пошкодив вмонтовану апаратуру зв'язку, а саме: два блоки четвірок, чотири лінійні підсилювачі типу RA, два фантомні підсилювачі типу RA RF, кріпильно-монтажне та роз'ємно-кабельне обладнання. Своїми діями ОСОБА_1 припинила роботу кабельних каналів зв'язку «КМ-1-1» і «КМ 1-2», що призвело до унеможливлення оперативного керування роботою енергетичного устаткування Стрийським МЕМ. Отже, ОСОБА_1 умисно вчинила пошкодження об'єкта енергетики, що призвело до порушення його нормальної роботи [8].

Як раніше зазначалося, до об'єктів електроенергетики належать, зокрема, електричні станції, що виробляють електричну енергію шляхом використання гідроенергії. Доволі поширеним способом вчинення умисного пошкодження даних об'єктів є вирізання трубопроводів подачі гарячої води та обладнання, що забезпечує роботу котелень і насосів [9, с. 6].

Таким чином, ми визначили основним елементом способу вчинення умисного пошкодження об'єктів електроенергетики дії особи, що виявляються у вигляді пошкодження чи руйнування об'єктів електроенергетики та призводять до порушення або загрози порушення нормальної роботи таких об'єктів, виникнення небезпеки для життя людей чи інших тяжких наслідків, передбачених нормою кримінального закону. Найбільш поширеними способами вчинення означених злочинів, зважаючи на аналіз слідчо-судової практики є: зрізання ліній електропередач; пошкодження опор шляхом демонтажу кутників,

степ-болтів, хомутів вантових тросів, розтяжок, заземлення; пошкодження трансформаторних підстанцій (зокрема шляхом злиття мастила); викрадення обладнання з об'єктів електроенергетики; вирізання трубопроводів подачі гарячої води та обладнання, що забезпечує роботу котелень і насосів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Зав'ялов С.М. Спосіб вчинення злочину: сучасні проблеми вивчення та використання у боротьбі зі злочинністю : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / С.М. Зав'ялов. – Київ, 2005. – 20 с.
2. Колесниченко А.Н., Коновалова В.Е. Теоретические проблемы криминалистической характеристики // Криминалистическая характеристика преступлений. – М., 1984. – 93 с.
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / [Д.С. Азаров, В.К. Гришук, А.В. Савченко та ін.]; за заг. ред. О.М. Джужі, А.В. Савченка, В.В. Чернея. – К.: Юрінком Інтер, 2016. – 1064 с.
4. Про ринок електричної енергії : Закон України від 13.04.2017 р. № 2019-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2019-19/page9>.
5. Рішення Джанкойського міськрайонного суду АР Крим у справі № 105/221/12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/24375875>.
6. Рішення Добропільського міськрайонного суду Донецької області у справі № 227/1318/17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/68225443>.
7. Рішення Знамянського міськрайонного суду Кіровоградської області у справі № 1/1107/148/12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/24661451>.
8. Рішення Миколаївського районного суду Львівської області у справі № 1313/1508/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/24538113>.
9. Розслідування умисного пошкодження об'єктів електроенергетики (ст. 194-1 КК України): метод. рек. / Вакуленко О.Ф., Чернявський С.С., Брисковська О.М., Вознюк А.А., Бурлака В.В., Аксенко В.Д., Герасименко Л.В. – К.: Нац. акад. внутр. справ, 2015. – 92 с.

Шурашкевич В.М. ХАРАКТЕРИСТИКА СПОСОБІВ ВЧИНЕННЯ УМИСНОГО ПОШКОДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ

У статті розглядається спосіб вчинення умисного порушення об'єктів електроенергетики як ключовий елемент криміналістичної характеристики даного злочину. Пропонується авторське визначення даної категорії, основним елементом якої автор визначає дії особи, що виявляються у вигляді пошкодження чи руйнування об'єктів електроенергетики та призводять до настання негативних наслідків, передбачених ст. 194-1 КК України. На основі аналізу слідчо-судової практики виокремлюються найбільш поширені способи вчинення означеного злочину.

Ключові слова: спосіб вчинення, об'єкт електроенергетики, умисні дії, пошкодження, руйнування.

Шурашкевич В.М. ХАРАКТЕРИСТИКА СПОСОБОВ СОВЕРШЕНИЯ УМЫШЛЕННОГО ПОВРЕЖДЕНИЯ ОБЪЕКТОВ ЭЛЕКТРОЭНЕРГЕТИКИ

В статье рассматривается способ совершения умышленного нарушения объектов электроэнергетики как ключевой элемент криминалистической характеристики данного преступления. Предлагается авторское определение данной категории, основным элементом которой автор определяет действия лица, которые проявляются в виде повреждения или разрушения объектов электроэнергетики и приводят к наступлению негативных последствий, предусмотренных ст. 194-1 УК Украины. На основе анализа следственно-судебной практики выделяются наиболее распространенные способы совершения указанного преступления.

Ключевые слова: способ совершения, объект электроэнергетики, умышленные действия, повреждение, разрушение.

Shurashkevych V.M. CHARACTERISTICS OF THE METHODS OF COMMITTING DELIBERATE DAMAGE TO ELECTRIC POWER OBJECTS

The method of committing a crime is a key element of forensic characteristics, since a detailed analysis of the method of committing an offense gives the investigator an opportunity to obtain the basic information necessary for further investigation.

In accordance with the criminal law (Part 1 of Article 194-1 of the Criminal Code of Ukraine), the objective element of the crime under consideration is characterized by the following obligatory features:

- 1) socially dangerous actions consisting of damaging or destroying of objects of electric power industry;
- 2) the consequences in the form of violation or threat of violation of the normal functioning of such objects or endangering the lives of people;
- 3) a causal connection between the indicated actions and consequences.

Consequently, the main structural element of the method of deliberate damage to the objects of the electric power industry is an action of person, which is posed in the form of damage or destruction of the power engineering objects, as well as the causal connection between these actions and certain negative consequences, the degree of which is determined in different parts of Article 194-1 of the Criminal Code of Ukraine.

At the same time, damage to the objects of the electric power industry is a deterioration in their quality, a significant limitation of the possibility of their intended use, bringing them to a certain time until they are unserviceable, reducing the efficiency of functioning or stopping their functioning (while such objects do not necessarily stop to function completely). Damaged property can be restored and re-acquire temporarily or partially lost useful qualities for use by its functional purpose only after necessary financial, labor and other expenses. Destruction of electric power objects is their complete disassembly, collapse, smash, destruction, bringing them to complete inapplicability with regard to their intended use, stopping their physical existence in general.

As a result of the analysis of investigative and judicial practice, we have identified the following most common ways of committing these crimes, e.g.: cutting power lines, damage to the towers by dismantling the angles, step-bolts, cables cable ties, stretch marks or grounding; damage to transformer substations (in particular by merging lubricants); abduction of equipment from power engineering objects; cutting of hot water supply pipelines and equipment providing boilers and pumps.

Each of the aforementioned methods of deliberate damage to electric power facilities is confirmed by examples from the practice of investigating these crimes.

Key words: method of committing, object of electric power industry, intentional actions, damage, destruction.